

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

Ročník XII.

č. 7 (136)

Pripravil Ivan GAJDIČIAR

Dejinám a vývoju šľachty na Kysuciach sa zatiaľ nevenovala takmer žiadna pozornosť. Dôvodom bolo presvedčenie, že tu nijaká šľachta neexistovala, a ak, tak len na dolných Kysuciach v Kysuckom Novom Meste, či Budatíne. Historická skutočnosť ale celkom nezodpovedá tomuto názoru. Najmä v 17. a v 18. storočí žilo aj na Kysuciach, dokonca na horných Kysuciach, niekoľko šľachtických rodín. Nešlo o nijakých príslušníkov stavu magnátov (výnimkou boli Suňogovci v Budatíne), ale žila tu predovšetkým nižšia šľachta, zemanovia. Tí boli buď armalistami alebo kurialistami. Armalistami sa nazývali tí, ktorí vlastnili erb, kurialistami boli takí, čo mali vlastnú kúriu v nejakej obci - majetok. Z obdobia stredoveku sú najznámejšími zemianskymi rodmi na Kysuciach rodiny Rudinských, Lučanských, Čičkanovcov v Rudine, Nedeckovcov vo Vadičove. Ale aj v neskoršom období sa títo drobní šľachtici objavujú v kysuckých lokalitách. Napr. na základe súpisu z roku 1748 vieme, že v Hornom Vadičove žili, resp. mali tu svoje rody Lehotský a Pongráč, v Dolnom Vadičove Bárdu, v Nesluši Terstianský, v Radoli Jankovič. Armalistami na Kysuciach boli podľa tohto súpisu v Kysuckom Novom Meste rody Fusek, Dubravay, Kubica, Dungal a Durdovič, v Čadci Jeleň a v Starej Bystrici Janovský. Táto drobná šľachta sa často uplatňovala v službách stoličnej správy, v správe jednotlivých panstiev a pod.

ŠĽACHTICI V TURZOVKE

V Turzovke vieme celkom bezpečne dokázať, že tu určitý čas žili príslušníci týchto zemianskych rodín. S veľkou mierou pravdepodobnosti možno tvrdiť, že niektorá súčasná rodinná vetva Rudinských je potomkom niekdajšieho stredovekého rodu Rudinských z Rudiny (výskum tejto rodiny práve prebieha). Žili tu viaceré zemianske rody, resp. ich príslušníci, ktorí v obci pôsobili kratší alebo dlhší čas. V priebehu 18. storočia máme doložené príslušníkov rodu Rašovských. Išlo o zemanov v službách Bytčianskeho panstva. Rašovskí sa v roku 1748 spomínajú v Malej Čiernej a v Rašove. Boli to kurialisti. V roku 1768 sa spomínajú v Divinke Michal Rašovský so synmi Karolom a Žigmundom, v Zemianskom Kvašove Juraj a jeho synovia Ján a Imrich. V roku 1803 v Kysuckom Novom Meste opäť Michal a jeho synovia Žigmund a Ján. Nás zaujímajú najmä Adam, Michal a Anton Rašovskí, ktorí istý čas bývali v Turzovke. Adam Rašovský bol otcom Michala a pôsobil vo funkcii turzovského špána. V tejto funkcii v Turzovke sa spomína už v roku 1757. V roku 1768 za jeho pôsobenia v tejto funkcii zaviedlo panstvo v Turzovke prvé zemiaky. Michal Rašovský bol, podľa zápisov K. Točíka, voleným turzovským richtárom v rokoch 1778 - 1781. Okrem toho mal aj iné funkcie, bol komisárom pre výkup zbožia i členom hraničnej komisie. Pôsobil tiež ako komandant hraničnej stráže, ktorá mala obsadiť hranice proti Slezákovi, alebo proti nebezpečenstvu hrozacej vojny zo strany Fridricha Veľkého. V roku 1772 sa viedlo v Čadci vyšetrovanie hraníc medzi Uhorskom a Slezskom, zo strany Trenčianskej župy boli rokovaniami poverení Gašpar Baroš, Štefan Bacho, Gašpar Fidičiny a práve Michal Rašovský. Ďalšiu správu o pobyte tejto zemianskej rodiny nachádzame v turzovských matrikách v roku 1778. Dňa 18. februára sa Antonovi

a Márie-Anne Rašovským narodil syn Ján Baptista Ignác Rašovský. Zaujímavosťou je, že krstnými rodičmi boli malému Jánovi vtedajší farár Štefan Bacho a jeho sestra Zuzana.

Na základe matrik sa dajú zistiť aj iné zemianske rodiny, žijúce nejaký čas v Turzovke. V matrike sú totiž ich príslušníci zapísaní iným spôsobom, ako obyčajný ľud. Väčšinou sa tam uvádza, že ide o syna alebo dcéru vznešeného pána.

Na začiatku 19. storočia vieme o ďalšej takejto rodine. V matričných záznamoch sa spomína frumentár Matej Ružička s manželkou Annou Vustingerinovou. Už aj podľa mien, ktoré dávali svojim deťom je evidentné, že nepatrieli k vrstve obyčajného tunajšieho obyvateľstva. V roku 1801 sa im narodil syn Ladislav, v roku 1804 syn Anton Nepomuk Adam Apolaris, v 1806 Karol Apolon a 1808 dcéra Františka Serafína, v 1811 Ján Mikuláš. Pri prvom synovi boli krstnými taktiež príslušníci zemianskej vrstvy Ladislav Tóth a Alžbeta Vádašová. Aj v tomto prípade išlo o drobného zemanu v službách Bytčianskeho panstva, ktorý žil v Turzovke. Významný benediktínsky teológ Ján Mikuláš Ružička teda pochádzal z tohto zemianskeho rodu.

V Turzovke pôsobil v rokoch 1775 - 1797 farár Štefan Bacho - Bánovský. Tento farár bol rodákom z Dežeríc. Pochádzal zo starej zemianskej rodiny, ktorá sa spomína už v stredoveku. Rodina Bacho bola jednou vetvou rozšíreného rodu Dežerických. Jej príslušníci sa spomínajú v polovici 15. storočia. Štefan Bacho študoval v Nitre, ovládal slovenčinu, latinčinu a maďarčinu. Bol členom Slovenského učeného tovaríšťa a konkrétne jeho veľkorovníanskeho pobočného stánku. Patril k národne uvedomelej, slovenskej, zemianskej inteligencii. Čo je pre nás veľmi zaujímavé, že v Turzovke žila (aspoň istý čas) aj jeho sestra Zuzana. Dokonca tu krstila svojho syna Jána

Nepomuka Alexa 18. októbra 1790. Môžeme predpokladať, že tu žila počas pôsobenia svojho brata. Jej manžel bol zeman Ján Pataky. Ďalšími zemanmi v Turzovke boli napr. Ondrej a Anna Bartákyovci, spomínaní v matrikách v roku 1781.

Už aj na základe tohto stručného príspevku nemožno tvrdiť, že na Kysuciach nežila žiadna "modrá krv." Hoci nepatriela k tým najvyšším a najplyvnejším v krajine, predsa viacerí z nich mali svoje šľachtické korene už v stredoveku. Niektoré rodiny postupne upadali a stávali sa z nich obyčajní ľudia. V každom prípade v súčasnosti vieme bezpečne dokázať ich prítomnosť v Turzovke a tým aj zmeniť pohľad na problematiku šľachty na Kysuciach.

Mgr. DRAHOMÍR VELIČKA, PhD.

POZVÁNKY

Pozývame Vás na slávnosť uvedenia novej knižnej monografie

TURZOVKA krížom - krážom

vydanú pri príležitosti 430. výročia prvej písomnej zmienky o osade Predmier a IV. SST

Kinosála DKRJ v Turzovke - piatok 9. júla 2010 o 16.00 hod.

V dňoch 13. - 17. júla 2010 organizujeme v centre mesta pri Námestí Juraja Turzu v poradí už piaty plenér ľudových rezbárov z beskydskej oblasti pod názvom

DREVENÉ TAJOMSTVÁ

V rámci riešenia novej dopravnej situácie v meste boli vlni na Beskydskej ulici zrezané mohutné topole. Ľudoví rezbári zo Slovenska a z Poľska im teraz počas trvania plenéru vdychnu nový život. Ich diela doplnia vzniknutú prírodnú galériu drevených plastík v Šarkparku tak, aby s tými, čo tu vznikli počas predchádzajúcich rokov, tvorili kompaktný celok. Nezvyčajná a ojedinelá galéria, prístupná z Námestia Juraja Turzu a viditeľná z ulíc v centre, sa tak stane vítanou príležitosťou na stretávanie sa s ľudovým umením. Pre účastníkov IV. Svetového stretnutia Turzovčanov a ich potomkov bude prekvapením, pre domácich spríjemnením životného prostredia a pre početných turistov a návštevníkov mesta vítanou atrakciou.

Azda iba tí, ktorí sa zaujímajú o výtvarné umenie, vedia, že Turzovka svojou krásou zaujala aj významného slovenského maliara MARTINA BENKU, zakladateľa slovenskej výtvarnej moderny prvej polovice 20. storočia.

TURZOVKA a MARTIN BENKA

Akademický maliar Martin Benka sa narodil 21.9.1888 v Kiripolei (dnes Kostolište) pri Malackách. Zomrel 28.6.1971 v nemocnici v Malackách, kam ho previezli z rodného Kostolišťa, kde prežil posledné mesiace svojho života. Pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine. Nakoľko pochádzal z chudobnej rodiny a bol najmladším zo šiestich detí, nemal možnosť študovať. Po skončení učenia za maliara - natierača pracoval ako tovariš vo Viedni. Až odtiaľ po zarobení si peňazí odchádza v roku 1909 do Prahy na štúdium k profesorovi Aloisovi Kalvodovi. Počas svojho života precestoval mnohé krajiny, kde buď vystavoval alebo maľoval, ale vždy sa s veľkou láskou vracal na rodné Slovensko, ktoré veľmi miloval. Sám napísal, že v jeho diele sa mu podarilo zachytiť tvár Slovenska v akejsi syntéze hôr a človeka. Osud slovenského národa ho zujal natoľko, že mu venoval celý svoj tvorivý život a nakoniec v závete aj svoju základnú umeleckú zbierku obsahujúcu vyše 5000 diel. Jeho práce sú vystavené v Galérii Martina Benku v Martine.

Martin Benka čerpal námety aj z Kysúc. Vieme, že tu pobudol asi 4-krát, a to v rokoch 1933, 1936, 1955 a 1960. Poznáme len diela z Kysúc, ktoré sa nachádzajú v jeho galérii. Ale vieme tiež, že ich je podstatne viac a sú v súkromných zbierkach. Pred niekoľkými rokmi sa jedna TURZOVKA - olej, veľkosti približne A4 objavila na jednej aukcii a jej vyvolávací cena bola 100.000,- Sk. Kto sa stal jej šťastným majiteľom a za akú konečnú cenu, nevieme. Galéria v Martine vlastní:

B 4005 KRAJINA OD ČADCE. Olej, lepenka. 16,4 x 24,2 cm. Vľavo dole: TURZOVKA 36, MBenka
B 4193 TURZOVKA. Olej, lepenka. 24,2 x 16,4 cm. Vľavo dole: Turzovka, MBenka 36
B 4194 TURZOVKA II. Olej, lepenka. 24 x 16,4 cm. Vľavo dole: Turzovka 7/VI. 36 MBenka
B 4195 TURZOVKA III. Olej, lepenka. 16,4 x 24,3 cm. Vpravo dole: Turzovka 36 MBenka
B 4335 TURZOVKA. Olej, lepenka. 16,3 x 24,2 cm. Vľavo dole: Čadca 36 MBenka

Týmto dielom sa veľikán slovenského národa vyznal zo svojho vzťahu aj k našej obci.

Ing. EMÍLIA DLHOPOLČEKOVÁ

PRIPOMÍNAME SI

■ V piatok 16. júla uplynie 100 rokov od času, keď sa v Turzovke - Korni narodil turzovský kronikár, matrikár a sirotský otec JOZEF SUČÍK, dlhoročný divadelný ochotník. Do tlače prispieval príležitostnými článkami a vlastnou poéziou. Zomrel 17.8. 1975 v Čadci.

■ V utorok 27. júla uplynie 180 rokov od času, keď sa v Turzovke - Predmieri narodil kňaz a publicista JOZEF BIELEK. Prispieval do mnohých časopisov, kde napomáhal prenikaniu moderných poznatkov do roľníckeho hospodárstva. Zomrel 28.5.1898 v Dohňanoch.

■ V piatok 30. júla uplynie 50 rokov od času, čo v Bratislave zomrel turzovský rodák, spisovateľ RUDOLF JAŠÍK. Narodil sa 2.12.1919, je autorom románov Na brehu priezračnej rieky (1956), Námestie svätej Alžbety (1958), Mŕtvi nespievajú (1961), poviedok Čierne a biele kruhy (1961), Povest' o bielych kameňoch (1961) a poézie Ponurý most (1966). Pochovaný je v Partizánskom.

Na konto publikácie TURZOVKA krížom - krážom prispeli (doplnenie zoznamu)

125.	JUDr. Peter Dlhopolček, Malachov	200 €
126.	JUDr. Mária Dlhopolčeková, Malachov	20 €
127.	JUDr. Peter Dlhopolček ml., Malachov	20 €
128.	MUDr. Jozef Bajcar, Turzovka	20 €
129.	Jozef Mikovčák, Turzovka	20 €
130.	Štefánia Žáková, Turzovka	50 €
131.	Ing. Jozef Chromík, Havířov, ČR	20 €

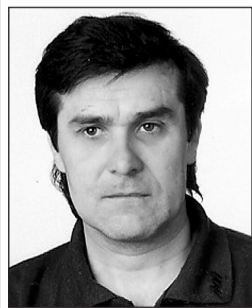
ĎAKUJEME

Všetci predplatitelia dostanú na uvedenie monografie osobitnú pozvánku. Jej súčasťou sú aj knižné poukážky, na ktoré si bude možné po skončení slávnosti monografiu prevziať na mieste, v počte predplatených kusov. Ostatní záujemcovia musia počkať na dodatočné pokyny, kde, kedy a za akých podmienok budú môcť novú monografiu získať. Podrobné informácie o slávnosti uvedenia monografie, vrátane jej programu, účinkujúcich a hostí nájdete na webovej stránke nášho Spolku

www.spolokpriatelovturzovky.sk

BLAHOŽELÁME

V tomto mesiaci oslávia okrúhle a polokrúhle životné jubileá členovia nášho Spolku

Miroslav MAREJKA
Bratislava

Mgr. Emília ŠARLÁKOVÁ
Zborov nad Bystricou

Anton KADURA
Podvysoká

Želáme im všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie a v ďalšom živote veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.